

context wordt met veel gevoel geschetst en dat is niet overbodig.

In het boek van Van Schaik krijgen we ook een zware brok geschiedenis van de Nederlandse danskunst te verteren (naar mijn gevoel iets te nadrukkelijk afgestemd op de aanhoudende peripetieën in dat wereldje). Ik weet het, Van Manen is heel nauw met zijn context verbonden, toch komen voor mij al die interne geschiedenissen over als petite histoire.

Een goed deel van het werk van Van Schaik wordt in beslag genomen door de receptiegeschiedenis. Er zijn er nogal wat en het is verre van opwindend om te lezen wat de recensenten over de jaren heen zowel goed als slecht vonden aan Van Manens' werk. Vreemd genoeg beperkt Van Schaik zich bijna uitsluitend tot citaten uit de Nederlandse pers. Zouden er geen betere recensies te vinden zijn geweest in de buitenlandse pers? En waarom wordt niet geciteerd uit één van de beste essays over Van Manen, het artikel van W.J. Otten in *Denken is een lust?*

Toen ik zovele nietszeggende beoordelingen en veroordelingen las, sloeg angst mij om het hart. Zou ik het zelf aandurven mijn halve eeuw en meer oude recensies over dans zonder schaamte onder ogen te krijgen? Ter verontschuldiging: een recensie over dans schrijven is en blijft in feite een ondoenbare zaak.

(Ik heb er echter toch nog eens mensen zoals Arlene Croce en Deborah Jowitt bijgehaald om te constateren dat het soms toch wel lukt!)

*

Er is iets met die receptie van Hans van Manen in Nederland aan de hand. Altijd al geweest, vermoed ik. Ik begreep als toeschouwer nooit zo goed waarom ze mij destijds verplichtten om naast een werk van Hans van Manen werken van Glen Tetley of Benjamin Harkarvy – en later Jiri Kylian, Toer van Schayk of Rudi van Dantzig – te slikken. Ze zullen allemaal wel hun verdienste hebben of gehad hebben. Maar Van Manen is toch andere kost, dacht ik toen. Wat had ik toch graag eens een avond alleen maar naar Van Manen-dansstukken gekeken! Nee, je moest de hele catalogus er steeds bijnemen.

Ik ben nu gaan beseffen dat die ietwat ongemakkelijke receptie en positie van Van Manen in Nederland te maken heeft met de manier waarop hier ten lande over kunst wordt gedacht en met kunst wordt omgesprongen. Primair voorop staat in Nederland de grote angst om niet-democratisch te werk te gaan. Iedereen moet zijn kans krijgen. Kunst is nooit democratisch in de bureaucratische en gangbare betekenis van het woord. Dat irriteert de Nederlander. Dat maakt hem onzeker. Althans zo-

lang de uitmuntende kunstenaar in leven is. Daarna komt hij in de categorie 'nationaal erfgoed' en daar hoeft men niet meer zo democratisch mee om te springen. Er valt hier een soort discriminatie te constateren die maakt dat de meer geniale buitenstaander gedwongen wordt zich aan deze democratische kunstregeling aan te passen. Hij kan ook uitwijken (cfr. het geval Haitink). In zo'n context zal een biografie gewijd aan Hans van Manen – stel je voor, hij is niet eens dood! – als een provocatie worden beschouwd. Is het besef hiervan misschien ook de reden waarom het boek van Van Schaik zo voorzichtig en onderkoeld is? Van Manen doet niet gewoon en heeft nooit gewoon gedaan: dat mag eigenlijk niet.

*

Zou het kunnen dat ik het eerste optreden van het Danstheater, met *De Maan in de Trapeze* in 1959 in Oostende heb gezien? Het zou best kunnen want ik herinner me een totaal onbekend nieuw Nederlands dansgezelschap te hebben gezien, en dat ik erg onder de indruk was van een werk van een zekere Hans van Manen en later alles van die man wilde zien. Het rendez-vous was niet manqué.